

Hiç Kimse Hrant Dink Olamaz mı?
2012-11-28 11:04:00

Haçig Muradyan'a Yanıt

Ragıp Zarakolu'nun 18 Ocak'ta Köxüz'de yayınlanan Hiç Kimse Hrant Dink Olamaz başlıklı yazısını okuduğumda, kendisinin bu yazıda içeriğini onayarak aktardığı Haçig Muradyan'ın -Hiç Kimse Hrant Dink Olamaz: 96 Yıllık Yalnızlık Üstüne Bir 4 Yıl Daha Yalnızlık başlıklı yazısında yer alan- değerlendirmelerine kısa bir yorumla yanıt vermem gerektiğini düşündüm. Ama, yazmaya koyulduktan sonra kalemimden dökülenler bir yorum boyutunu aştı ve kendi hlinde bir yazı olup çıktı. Bu yazı, esas olarak Muradyan'a, ama aynı zamanda onun görüşlerine katıldığını söyleyen Zarakolu'ya verilmiş bir yanıt olacaktı ve öyle de oldu.

Muradyan şöyle diyor:

Hrant Dink'in İstanbul'un bir caddesinde katledilmesinin üstünden dört yıl geçmesine rağmen, Türkiye'deki binlerce insanın Dink'in cenazesinde haykırdığı ve takip eden aylar ve yıllar boyunca yüzlerce gazetecinin tekrarladığı 'Hepimiz Hrant'ız, Hepimiz Ermeni'yiz' sloganına bir türlü ısınamadım

Ancak, duygu ve mürekkep seline rağmen, Türkiye'deki ve dışarıdaki büyük öfkeye rağmen ve 'Hepimiz Hrant'ız, Hepimiz Ermeni'yiz' sloganının sürekli tekrarlanmasına rağmen ya da bu yüzden mi demeliyim, Hrant bugün en az dört yıl önce o kaldırımında olduğu kadar yalnız.

Ayrıca, olaydan sorumlu bireyler yakalanmadılar ve tetiği çektiği söylenen kişi muhtemel tahliyesine gün sayıyor

O hildehiç kimse Hrant Dink olamaz ve hiç kimse bu münasebetle Ermeni de olamaz.Geçmişle yüzleşen Türkiye'ninönemi üzerine klimalı odalarda nutuk çekmek, bugün Türkiye'deki bir aydın veya aktiviste, Ermeni olmak şöyle dursunErmenilerin acılarını paylaşma,'hissetme've'anlama've de imhlarına yas tutma hakkını vermez.

Hepimiz Hrant'ız, Hepimiz Ermeni'yiz sloganını atanların hepsini içtenlikli bulmayabilir, Türkiye'de Ermeni halkının geçmişte yaşadıklarına karşı yeterli bir duyarlılığın oluşmamış olduğunu ve özellikle ölümünden önce Hrant'a sahip çıkılmadığını söyleyebilirsiniz. Ama bunda şaşılacak hiçbir yan yoktur. Ne yazık ki Türk gericiliği, onyıllardır sürdürdüğü bellek silme, tarihi yeniden yazma ve genç kuşakları Türk milliyetçiliğiyle eğitme yolundaki çabasında hayli başarılı olmuştur. Bunu, sözkonusu acı olayların üzerinden geçen onca zamana rağmen en devrimci Türklerde bile Ermenilere karşı bir antipatinin değilse de, mesafeli bir duruşun gözlemlenmesinden anlayabiliriz. (Türkiye'de Ermeni Devrimci Olmak başlıklı yazıda bu konuya değinmiş bulunuyorum.) Buna, Ermeni halkına karşı uygulanan ve 1915'te doruğuna ulaşan bir dizi kıyım yapıldığını ve hepsinden önemlisi daha sonraki onyıllarda Türk emekçilerinin (ve kısmen Kürt emekçilerinin), ortak edilmiş oldukları bu büyük suçla yüzleşmelerini sağlayacak bir devrimci süreç yaşamadıklarını eklemeliyiz. Ne var ki Hrant'ın, Türkiye'nin yaşamakta olduğu düzen-içi dönüşüm, yani asker-bürokratik kliğin güç ve nüfuzunun zayıflaması ve buna eşlik eden sert çatışmalarla üstüste gelen katli bir tarihsel dönemeç noktası oluşturdu. (Canına 2007'de değil 1997'de kıyılmış olsaydı, Hrant'ın katlinin bu denli yankı yapmayacağı tartışma götürmez.) Devrimciler, demokratlar ve hatt sadece insansal duyarlılıkları olan onbinler işte bu koşullarda sokağa döküldüler ve yüzbinler, hatt milyonlar işte bu koşullarda bir bilinç sıçraması yaşadılar ve kendilerini birer Hrant gibi, birer Ermeni gibi hissetmeye başladılar. Asıl şaşırtıcı olan, Hrant'ın katlinin Osmanlı-Türk gericiliğinin onlarca yıldır yaptığı kıyımların ve işlediği suçların biriktirdiği gericilikten beslenen ruhsal-zihinsel biçimlenmeyi bir çırpıda ortadan kaldırmasını beklediği anlaşılan Muradyan'ın tutumudur düşünce dünyaları Türk milliyetçiliğinin etkilerinden tümüyle arınmış olmayan Türk devrimci ve demokratlarının yaşadığı bu değişimi görmemek, onların bu ileriye atılımını alkışlamamak ve bundan sevinç duymamak ve tersine onları kınamaya ve hatt haşlamaya kalkışmak, en hafif deyiimiyle aymazlıktır. Pek çok Ermeninin

olduğu gibi Haig Muradyan'ın atalarının da yüzbinlerce yurttaşlarıyla birlikte İttihat ve Terakki etesi ve onların işbirlikçileri tarafından katledilmiş, binlerce yıl Anadolu'da yaşamış bir halkın yok edilmiş, onun madd zenginliklerine el konmuş ve kültürel zenginliklerinin yağmalanmış olmasının yol açtığı meşru öfke ve nefreti anlayabiliriz ama bu ruh hlinin yazarın siyasi analizlerine damgasını vurmasını kabul edemeyiz.

Geçmişte onunla doğru dürüst bir tanışıklığı ile olmamış olan bir dizi kariyerist ve fırsati sözde aydın ve gazetecinin ölümünden sonra Hrant'a sahip çıktığı, kendilerini onun yakın dostu gibi pazarlamaya çalıştığı da bir olgudur. Ama bütün bunlar Hrant'ın katlinin, Türk halkının siyasi bakımdan ileri katmanlarından ve demokrat Türk aydınlarından başlayan bir aydınlanma ve kendini sorgulama sürecini harekete geçirdiğini ya da daha doğrusu başlamış olan bu sürece önemli bir ivme kazandırdığını göz ardı etmenin gerekçesi olamaz. Dünya halklarının deneyimleri, milyonlarca kişinin katıldığı en büyük devrimci kitle hareketlerinin içinde bile çok değişik motivasyonlara sahip kişilerin yer almasının kaçınılmaz olduğunu yeniden ve yeniden göstermiştir. Asıl şaşırtıcı olan bunun böyle olmaması olurdu.

Yazarın, hiçkimsenin Hrant Dink olamayacağı ya da Ermeni olamayacağı yolundaki sözleri tümüyle yersizdir. Hele bunu izleyen şu tümcesi ise en ilkel türünden bir demagoji örneğidir:

Geçmişle yüzleşen Türkiye'nin önemi üzerine klimalı odalarda nutuk çekmek, bugün Türkiye'deki bir aydın veya aktiviste, Ermeni olmak şöyle dursun Ermenilerin acılarını paylaşma, 'hissetme' ve 'anlama' ve de imhlarına yas tutma hakkını vermez.

Evet, ciddi bir dönüşüm geçirmedikçe devrimci ve demokrat bir Türk' n Hrant Dink olamayacağı, ya da Ermeni olamayacağı, yani bu halkın geçmişte çekmiş olduğu ve anıları kuşaktan kuşağa aktarılan acıları kavrayamayacağı esas olarak doğrudur. Ama zaten burada söz konusu edilen, Muradyan'ın da

anlamış olacağı gibi sözcüğün biçimsel anlamıyla Hrant olmak ya da Ermeni olmak değil, Hrant'larla, Ermenilerle sahici bir devrimci dayanışma içinde olmaktır. Bunun olabileceğini yadsımak, dahası bununla yetinmemek ve onların Ermenilerin acılarını paylaşma, 'hissetme' ve 'anlama' ve de imhlarına yas tutma hakkını reddetmek, en bayağı türünden burjuva milliyetçiliğinin ve acınası türden bir mantık fukaralığının belirtilerinden başka bir şey değildir. Kimin neyi, ne kadar hissedebileceğine ya da anlayabileceğine izin ve karar verme hakkını elinde tuttuğunu sanmak, bürokratik gericiğin ya da fildişi kulesinde yaşayan bir burjuva aydını sübjektivizminin az rastlanır bir örneğidir.

Gene de anlayışlı Muradyanı'mız insafiden bırakmıyor ve Türklere bir çıkış kapısı gösteriyor. O şöyle buyuruyor:

Ermenilerle gerçek bir bağlantı, donuna kadar mülksüzleşme ve Der Zor çöllerinde aşağılanmadan başlar. Türkiye vatandaşlarının klimalı salonlarını bırakıp, anma ve empati kurma adına Der Zor'da yürümeye başlamalarının ve ardından Ermeni Soykırımını üstleniptazmin etmelerinin tam zamanıdır...

Ataları Ermeni halkına karşı bir jenosid uygulamış olan Türk halkının ve Türk aydınlarının, Ermeni halkının çekmiş ve bir ölçüde hı çekmekte- olduğu acılara karşı bir duyarlılıkla donanma yükümlülüğü altında oldukları, dahası kendi burjuvazilerine ve devletlerine karşı sürdürmeleri gereken demokrasi ve sosyalizm savaşımının çıkarlarının bunu öngerektirdiği doğrudur. Ne var ki bu yükümlülüğü bir feodal kan davası ruhuyla yorumlamak ve günümüzün Türk halkını ve aydınlarını, atalarının işlemiş olduğu korkunç suçun eşit ölçüde asli faili saymak ve hatt onlara da Der Zor yollarını gösterecek kadar bayağlaşmak, gerici-nostaljik Ermeni burjuva milliyetçiliğinin batağına boylu boyunca batmak anlamına gelir.

Bütün bunların, Türk, Ermeni, Kürt vb. tüm Anadolu halkları arasında kardeşçe bir birlik ve dayanışma sağlamak için uğraş veren ve Diaspora

Ermenileri arasında görece yaygın olan gerici-nostaljik Ermeni burjuva milliyetçiliğini her zaman eleştirmiş olan Hrant Dink'i ve onun anısını savunma adına söylenmiş olması ayrı bir tuhaflık. Herkesin bildiği gibi Hrant, Türk milliyetçiliğini ve Osmanlı-Türk gericiliğinin Ermeni halkına ve başka halklara karşı işlediği suçları eleştirmekle birlikte Türk halkıyla Ermeni halkı (ve diğer Türk-olmayan halklar) arasında bir dostluk ve kardeşlik köprüsü oluşturmaya çalışıyordu. O, Neşe Düzel'in kendisiyle yaptığı röportajlardan derlediği ve 22 Ocak 2007'de, yani ölümünden sonra Radikal'de yayımladığı bir konuşmasında şöyle demişti:

Aslolan Türkiye'nin demokratikleşmesidir. Ben Taşnak heyetleriyle yurtdışında yaptığım tartışmalı toplantılarda onlara hep şunu sordum. Hiçbiri cevap veremedi. Şimdi Fransızlara da sormak lazım. Sizce hangisi çok daha önemli? Türkiye'nin soykırımı tanınması mı? Türkiye'nin demokratikleşmesi mi? Türkiye'nin demokratikleşmesi, Türkiye'nin soykırımı tanınmasından çok daha önemlidir. Ancak demokratikleşmiş bir ülke rahatlar ve tarihiyle hesaplaşmayı, sorunlarını konuşmayı göze alabilir, empati yapmayı becerebilir. Aynı türden olaylar bir daha yaşanmaz. Hrant'ın gene Neşe Düzel'in kendisiyle yaptığı ve 23 Mayıs 2005'de Radikal'de yayımlanan bir başka röportajda da belirttiği gibi,

Ermenilerin büyük çoğunluğu, Türkiye'nin geçmişte yaşananların farkına varmasını, üzüntülerini belirtmesini, Ermenilerin acısını paylaşmasını istiyor. İlişkilerin bundan sonra sorunsuz olmasını arzu ediyor.

Hrant'ı, Türk halkına ve onun devrimci gelişme potansiyeline gereğinden fazla güvenmekle, Türk gericilerinin Ermeni düşmanlığını küçümsemekle ve daha başka noktalarda eleştirebiliriz ama herhlde birkaçgeri zeklıfaşist dışında hiçkimse onu, Muradyan'ın yazısına damgasını vuran Türk düşmanlığıyla suçlayamaz. Entellektüel dürüstlüğünü muhafaza eden hiç kimse Hrant'ın - Muradyan'ın önerdiği gibi- Türklere tehcir uygulanmasını savunabileceğini ileri süremez.

Sözlerimi Hovsep Hayreni'nin, Haçig Muradyan'ın sözkonusu yazısına

yönelttiği ve benim de tümüyle katıldığım şu eleştirel değerlendirmesini aktararak bitiriyorum:

Hrant'ın anısını yazıp çizen çoklarının samimiyetten uzak ve hesaplı kitaplı olduğu doğrudur. Fakat başından beri çok içtendavrananların varlığı da benim açımdan bir gerçek olup, Ermeni olmayandemokrat insanların o acıyı paylaşamayacakları yönünde verilen mesajı çok ama çok abes buluyorum. Yazar deta Ermeni olmayanların o acıları paylaşmaya, hissetmeye, anlamaya hakları bile olmadığı mesajını veriyor. En sonda ise yapılmış kapsamlı yok etmenine ekonomik boyutunu öne çıkartıp bunun tazmin edilmesini isteyerek sanki en gerçek hissetme ve paylaşma bu olacakmış gibi bir mantık yürütüyor. Sorunu vicdan olmaktan önce cüzdani temelde gören yada vicdanduyarlılıklarıkendi başına anlamsız vede hikye sayan bu yaklaşım Türkiye'de 1915'e ilişkin toplumsal muhasebenin yayılması ve derinleştirilmesine kesinlikle hizmet etmez. Toplum bilincinde mahkm edilme ölçüleri büyütülmedikçe de devletin o soykırımını tanınması pek mümkün olmaz. Dış baskılardan kurtulmak için muğlak bir kabul ve göstermelik bir tazminat verildiğini varsaysak, acaba bunun sağlanması toplum vicdanında geniş bir kabulün sağlanmasından daha mı önemlidir? Yazar daha samimi yaklaşımları teşvik yönünde Ermenilerden, Süryanilerden, Rumlardan ele geçirilmiş mülklerin bu toplumlara iadesi için bireysel insiyatiflerin çoğaltılmasını istese anlaşılırdı. Fakat örneğin kendi aile geçmişinde öyle bir mal gaspı bulunmayan bir aydın yada vatandaş yüreğiyle konuşarak o acıyı neden paylaşmasın? Klimalı salonda olmaz diyor, Der-Zor yollarında aynı tehcir kabileleri gibi yürüyerek acı çekmelerini öneriyor. Bence buyazının ruhu hastadır. Sonuçta bu ruhla bakan birisi, önerdiği gibi Der-Zor çöllerinde yürümeye kalkışanlar da olsa bu sefer aç-susuz yürümüyorlar, jandarma dipçığı yemiyorlar, ayaklarına nal çakılmıyor, ne var ki öyle herkes yürür, artistlik yapıyorlar' diyerek yine samimiyetsiz bulur. Peki ya kendi samimiyeti? Bunu özellikle Hrant ve Ermenilere ilişkin gerçek duyarlılık gösteren binlerce insana haksızlık ettiğinden hareketle soruyor ve düşünmeye davet ediyorum.

Bitirirken

Zarakolu Muradyan'ın, son derece anlamlı, sorgulayıcı olarak nitelendirerek övdüğü Hiç Kimse Hrant Dink Olamaz: 96 Yıllık Yalnızlık Üstüne Bir 4 Yıl Daha Yalnızlıkbaşlıklı yazısı hakkında şunu söylüyordu:

Evet, kimilerine çok sert gelecek bir yazı. Ama,Haçik Muratyanhaksız mı?

Suçu inkr, üstünüörtmeye çalışma, failleri saklama, aklamaya çalışma, ceza hukukunun en temel ilkelerine aykırıldığı gibi, ayrıca bir suçtur.

Çok farklı bir siyasal-kültürel ortamda yaşayan Muradyan'ın sübjektivist ve dar burjuva milliyetçi bir görüş açısına sahip olmasını, kabul etmesek de bir yere kadar anlayabiliriz. Onun ayırım yapmaksızın bütün Türkleri bir torbaya doldurmasını ve Suçu inkr, üstünü örtmeye çalışma, failleri saklama, aklamaya çalışma (Ragıp Zarakolu) gibi esas olarak Türk burjuva devletinin sorumlu olduğu eylemlere devrimci ve demokrat Türkleri ortak etmesini de. Ama aynı şeyi, bu topraklarda yaşayan ve Hrant'ın soluduğu havayı soluduğunu, yani Türkiye ortamını bildiğini tahmin ettiğim Zarakolu için söyleyemeyiz. Daha doğrusu söyleyemememiz gerekirdi. Zarakolu'nun bu tutumunu onun, Ermeni sorununa ilişkin övgüye duyarlılığıyla ve yıllar önce yitirmiş olduğumuz eşi Ayşe'nin ve kendisinin bu sorunun kavranmasına yaptığı katkıyla bağdaştırmakta da güçlük çektiğimi itiraf etmeliyim.

20 Ocak 2011

